

Очевидно, что сегодня ни одна редакция даже самого крупного белорусского СМИ не может позволить себе создавать подобные структуры и проводить такие исследования. С другой стороны, после встречи Президента Республики Беларусь А. Г. Лукашенко с руководителями и коллективами крупнейших государственных СМИ 10 апреля 2018 г. установлено достаточно продуктивное многостороннее взаимодействие между органами исполнительной власти, в частности, Министерством информации, руководителями государственных СМИ и факультетом журналистики БГУ. Дальнейшее повышение эффективности и ответственности этого взаимодействия позволит на высоком научно-практическом уровне решать многие проблемы современной белорусской журналистики, в том числе и региональной.

Библиографические ссылки

1. Government Response to Culture Select Committee Report on the Future for Local and Regional Media // British Government [Electronic resource]. 2010. URL: <https://www.gov.uk/government/publications/government-response-to-culture-select-committee-report-on-the-future-for-local-and-regional-media-cm7882> (date of access: 03.03.2020).
2. The future for local media: plurality, revenue models and policy priorities // Westminster Forum Projects [Electronic resource]. 2015. URL: <https://10times.com/future-for-local-media> (date of access: 03.03.2020).
3. Nielsen R. K., Jenkins J. The Digital Transition of Local News. [Electronic resource]. 2018. URL: <http://www.digitalnewsreport.org/publications/2018/digital-transition-local-news/> (date of access: 03.03.2020).

СІНТАКСІС ІНФАРМАЦЫЙНЫХ ЖАНРАЎ ГАЗЕТЫ: ЭКСПРЭСІЎНЫЯ СРОДКІ І КАМУНІКАТЫЎНЫЯ НЯЎДАЧЫ

А. У. Дуброўскі

*Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт,
вул. Кальварыйская, 9, 220004, г. Мінск, Рэспубліка Беларусь,
dubrousk@bsu.by*

Даследуюцца сінтаксічныя структуры інфармацыйных жанраў газет. Асноўная праблематыка – экспрэсіўныя сродкі сінтаксісу і камунікатыўныя няўдачы, прычына якіх – памылковае ўжыванне сінтаксічных адзінак. Мэта даследавання – паглыбленне тэарэтычных асноў рэдактарскай метадыкі пра-

цы з тэкстам. У даследаванні сфармуляваны падыходы да камунікатыўна-стылістычнага аналізу сінтаксісу пачатковых фрагментаў медыятэкстаў.

Ключавыя словы: суб’ектыўнасць; неінварыянтная моўная форма; актуальнае чляненне; заглавак; хедлайн; лід; інверсія.

SYNTAX OF NEWSPAPER MEDIA GENRES: EXPRESSIVE MEANS AND COMMUNICATION FAILURES

A. U. Dubrouski

Belarusian State University,

9, Kalvariyskaya Str., 220004, Minsk, Republic of Belarus

Corresponding author: A. U. Dubrouski (dubrousk@bsu.by)

The syntactic structure of newspaper media genres are examined. Main issues are expressive syntactic means and communication failures, much are caused misuse of syntactic units. The purpose of the study is extending of theoretical knowledge of editorial text methods. Approaches to communicative and stylistic syntax analysis of the initial media text fragments are formulated.

Key words: subjectivity; non-invariant linguistic form; current phrase division; header; headlining; lead; inversion.

Экспрэсіўныя сродкі ў інфармацыйных жанрах (у адрозненне ад такіх у жанрах уласна публіцыстычных) справядліва могуць быць названы «напружаным месцам» стылістычнай сістэмы сродкаў масавай камунікацыі. Такое меркаванне з непазбежнасцю выцякае з той характарыстыкі гэтых сродкаў, якую ім слушна дае Т. С. Драняева: «усе гэтыя сродкі садзейнічаюць праяўленню суб’ектыўнасці, а значыць, пераадоленню жанрава абумоўленай падкрэсленай аб’ектываванасці інфармацыйнага тэксту» [1, с. 514].

Стылістычная напружанасць, пра якую ідзе гаворка, добра можа быць праілюстравана першым жа прыкладам у сістэме экспрэсіўных сродкаў інфармацыйнага маўлення, які прыводзіць названы аўтар. Гэта неінварыянтная моўная форма канстатацыі факта. Т. С. Драняева разглядае наступны сказ: *В результате падения спортивного самолета в Йошкар-Оле жертв не было.* «Звычайная, інварыянтная форма выражэння гэтага зместу, – піша даследчыца, – павінна была быць такой: *В Йошкар-Оле упал спортивный самолет. (В результате падения) жертв не было*» [1, с. 515]. Як бачым, неінварыянтная форма ўяўляе сабою прыклад зусім іншага актуальнага члянення: паведамленне пра падзенне самалёта ператвараецца з рэмы ў тэму. Але гэта зусім не

азначае, што адрасат ужо ведае пра падзенне самалёта. Гэта менавіта стылістычны прыём, які мае тыя ці іншыя функцыі. Калі ж гэтыя функцыі немагчыма эксплікаваць – такі прыём ператвараецца ў прыкры штамп. У выніку – камунікатыўная няўдача: адрасат не можа зразумець, чаму аўтар прымусова ставіць яго ў пазіцыю абавязанага ведаць тое, што ён яшчэ не ведае.

На гэтым прыкладзе добра бачная амбівалентнасць экспрэсіўных сродкаў інфармацыйнага тэксту, тая патэнцыяльная не толькі стылістычная, але і семантычная напружанасць, якая за імі стаіць і можа актуалізавацца ў тэксце. Але без гэтых сродкаў немагчыма. Інакш будзе тое, што мы сустрэлі на газетнай паласе, дзе адзін пад адным былі апублікаваны два матэрыялы аднаго аўтара, асноўны тэкст якіх (пасля так званага ліда) пачынаўся абсалютна аднолькава, што ў дадзеным выпадку вельмі кідалася ў вочы: 1) *В субботнике приняли участие директор... его заместитель...*; 2) *В семинаре приняли участие заместитель директора по качеству УП... заместитель директора по качеству ОАО...* (Зара над Нёманам, 13.07.2019, с. 4).

Удалае выкарыстанне апісанага Т. С. Драняевай прыёму бачым у наступным прыкладзе: *Присоединиться к мероприятиям Европейской недели мобильности выразили желание 12 городов Гомельского региона* (Свабоднае слова, 19.09.2019, с. 7). Гэта першы сказ публікацыі, і інфармацыя пра Еўрапейскі тыдзень мабільнасці аформлена як тэма. Праўда, заглавак – «Неделя мобильности». Таму чытач не ўспрымае першы сказ як «непадрыхтаванае» паведамленне навіны, затое дасягаецца кампрэсія тэксту, поўнасцю апраўданая стылістычна. Дарэчы, можна заўважыць, што сам прыём нячаста выкарыстоўваецца ў рэгіянальных выданнях Беларусі.

Ужыванне экспрэсіўных сродкаў асабліва актуальна ў пачатковых фрагментах тэксту, якія і павінны прыцягнуць чытача. Суаднясенне загатоўка, хедлайна, ліда – напружаны пункт. Абсалютна нельга згадзіцца з тым дубліраваннем, якое, напрыклад, бачым паміж наступным загатоўкам-хедлайнам і першым абзацам тэксту: 1) *Жаночая зборная Беларусі ўзяла бронзу чэмпіянату Еўропы на канькабежным спорце*; 2) *Жаночая зборная Беларусі выйграла бронзавыя медалі ў каманднай гонцы пераследу на чэмпіянаце Еўропы на канькабежным спорце, які завяршыўся ў Херэнвене* (Рэгіянальная газета, 17.01.2020, с. 22). Зусім дзіўныя (трайныя!) лексічныя паўторы ў загатоўку-хедлайне, лідзе і першым абзацы матэрыялу бачым у наступным выпадку: 1) *Приглашаем принять участие в экологической акции «Чистый лес»*; 2) *По инициативе Министерства лесного хозяйства 19 октября*

2019 года пройдет добровольная экологическая акция «Чистый лес»; 3) Добровольная акция «Чистый лес» – общественное мероприятие, призванное... (Івацэвіцкі веснік, 16.10.2019, с. 5). Ствараецца ўражанне, што журналісты (і рэдактары) часам разумеюць названыя пачатковыя элементы тэксту як нешта механічна-фармальнае, не ўспрымаюць іх як цэласнасць.

Дзіўны выпадак дубліравання інфармацыі ў першым і апошнім сказах публікацыі знаходзім у наступным прыкладзе: 1) *В Хойницьком районе на площади 50 га с помощью авиации ликвидировали лесной пожар* (першы сказ); 2) *Пожар ликвидировали* (апошні сказ). Паміж імі – толькі чатыры сказы (Свабоднае слова, 19.09.2019, с. 7).

Як вядома, на ўзроўні сінтаксісу экспрэсія ствараецца нават такімі простымі сродкамі, як інверсія. У пачатковых фрагментах тэксту на парадак слоў трэба звяртаць асаблівую ўвагу. На жаль, акрамя ўдалага выкарыстання адыходу ад прамога парадку слоў, у публікацыях можна сустрэць і вельмі неахайна пабудаваныя сказы: *Общественная комиссия Московского городского совета ветеранов по увековечиванию памяти защитников Отечества в лице заместителя председателя Владимира Власова уже не первый год сотрудничает с ветеранской организацией нашего района. В рамках очередного визита Владимир Яковлевич подарил Рогачевскому району печатное издание всероссийского значения и вручил его председателю районного исполнительного комитета Виталию Сушко* (Свабоднае слова, 05.09.2019, с. 2). Перад намі лід. Як бачым, у абодвух сказах ёсць стылістычныя праблемы. У першым сказе, дарэчы, праблему наўрад ці варта спрабаваць вырашаць перастаноўкай слоў: ёсць сэнс увагуле адмовіцца ад грувасткай канструкцыі з выразам *в лице* і поўнасцю перабудаваць сказ ці нават абодва сказы. Напрыклад: *Общественная комиссия Московского городского совета ветеранов по увековечиванию памяти защитников Отечества уже не первый год сотрудничает с ветеранской организацией нашего района. Во время очередного посещения Рогачёвщины Владимир Власов, заместитель председателя комиссии, вручил главе районного исполнительного комитета Виталию Сушко печатное издание всероссийского значения. Так мы адначасова пазбягаем і небездакорнага ўжывання граматычна аднародных выказнікаў *подарил* і *вручил*, і праблемнага выразу *в рамках*, і паўтарэння слова *район*. Дарэчы, на суседняй старонцы лід адной публікацыі гучыць так: *В рамках республиканской благотворительной акции «Восстановление святынь. Родники Беларуси» волонтеры Рогачёвского районного комитета БРСМ приняли участие в благоустройстве Свято-Троицкой криницы* (Свабоднае слова, 05.09.2019, с. 3).*

А назва матэрыялу – «Бог в помощь: волонтеры БРСМ взяли шефство над Свято-Троицкой криницей». Стылістыка яўна працуе на стварэнне камічнага эфекту (семантыка-стылістычны дысананс), чаго аўтар і рэдактар, хутчэй за ўсё, не заўважаюць.

Яшчэ прыклад ліда з няўдалым парадкам слоў: *Работа інфармацыйна-прапагандысцкай групы райвыканкама ў Макарычах пад кіраўніцтвам старшыні райсавета дэпутатаў Сяргея Макарэвіча пачалася са справаздачы выконваючага абавязкі старшыні сельвыканкама Віталія Пілера за 2019 год* (Петрыкаўскія навіны, 18.01.2020, с. 2). Маецца на ўвазе – *справаздача за 2019 год*. Лёгка выправіць: ...са *справаздачы за 2019 год* *выканаўцы абавязкаў старшыні сельвыканкама Віталія Пілера*.

Аднак у той жа газеце знаходзім і даволі ўдалыя прыклады выкарыстання адваротнага парадку слоў: **22 студзеня з 8 да 13 гадзін на адрасе: г. Петрыкаў, вуліца Гагарына, 15, асабісты прыём грамадзян і прадстаўнікоў юрыдычных асоб правядзе старшыня Петрыкаўскага раённага выканаўчага камітэта Аляксандр Міхайлавіч НАЎНЫКА; 21 студзеня з 11 да 12 гадзін на тэлефоне рэдакцыі газеты «Петрыкаўскія навіны» 5-24-63 на вашы пытанні адкажа начальнік Петрыкаўскага аддзялення Дэпартамента аховы МУС Рэспублікі Беларусь Руслан Рыгоравіч СЦЯПАНАЎ** (Петрыкаўскія навіны, 18.01.2020, с. 1). Інверсія тут добра спалучаецца са шрыфтавымі вылучэннямі, таму не ўзнікае супярэчнасці паміж экспрэсіўнай і інфармацыйнай функцыямі паведамлення.

Аднак пастаноўка дзейніка на апошніх месца ў сказе можа ствараць і негатывны эфект. У тым жа выпуску газеты: *У дадатак да тэматыкі мерапрыемства «Рынак працы у рэспубліцы (так у публікацыі. – А. Д.) Беларусь: занятасць і заработная плата насельніцтва», з інфармацыяй пра асаблівае функцыянаванне прадпрыемства, выкананне асноўных паказчыкаў за 2019 год, перспектывы развіцця газавай сістэмы Петрыкаўшчыны выступіў дырэктар Іван Купрацэвіч* (Петрыкаўскія навіны, 18.01.2020, с. 2). Тут сказ выглядае расцягнутым, прычым праблема не ў яго даўжыні, а менавіта ў парадку слоў: чытач быццам вымушаны чакаць, калі ж нарэшце будзе дзейнік.

На жаль, на той жа старонцы сустракаем лід, які нават інфармацыйнай функцыі не выконвае: *Пад кіраўніцтвам намесніка старшыні райвыканкама Аляксандра Янчанкавай у гэты дзень (у які? – А. Д.) адбылася сустрэча (каго? – А. Д.) з насельніцтвам у Галубіцкім сельскім Савеце* (Петрыкаўскія навіны, 18.01.2020, с. 2).

Семантычная недастатковасць назіраецца і ў наступным прыкладзе. Загалавак: *Вовремя увидет проблему; хедлайн: За сентябрь этого года*

смотровыми комиссиями обследовано 166 домовладений граждан; лід: *В Крупском районе эта работа находится на постоянном контроле. Вопрос этот особой значимости, ведь нет ничего важнее, чем жизнь и здоровье людей...* (Крупскі веснік, 02.10.2019, с. 6). Па нейкай іроніі ў загалюўкавым комплексе сутыкнуліся «ўніверсальныя» словы, якія найчасцей ужываюцца ў медыятэкстах: *проблема, работа, вопрос*. Але заўважым, што стылістычны недахоп цягне за сабою сэнсавую няяснасць: калі ў першым сказе ліда чытач яшчэ можа здагадацца, што пад «этой работой» разумеецца абследаванне домаўладанняў, то значна цяжэй зразумець, што маецца на ўвазе пад «этим вопросом» у другім сказе. Нагадаем, што «ўніверсальныя» словы вызначаюцца цьмянасцю семантыкі, таму такое іх настойлівае паўтарэнне ніяк не можа спрыяць выкананню кантактных функцый загалюўкавым комплексам.

І зусім прыкра, калі тэкст пачынаецца з грубай граматычнай памылкі. Загалолак: *Як стаць ішчаслівым?* Лід: *Пэўна, прачытаўшы гэты радок, у галаве нарадзіўся сумнеў...* (Івацэвіцкі веснік, 16.10.2019, с. 6).

Такім чынам, увага рэдактараў павінна быць накіравана як на сінтаксічнае, так і на лексіка-стылістычнае афармленне тых канструкцый, якімі адкрываецца журналісцкі матэрыял, каб яны спрыялі выкананню структурных, інфармацыйных і кантактных функцый загалюўкавага комплексу.

Бібліяграфічныя спасылкі

1. Дроняева Т. С. Информационный подстиль // Язык средств массовой информации : учеб. пособие для вузов / под ред. М. Н. Володиной. М., 2008. С. 496–520.

ТЕМАТИКА ВНЕШНЕЙ ПОЛИТИКИ РЕСПУБЛИКИ БЕЛАРУСЬ В ОСВЕЩЕНИИ РЕГИОНАЛЬНОЙ ПРЕССЫ: ОСНОВНЫЕ АСПЕКТЫ

В. А. Елфимов

*Белорусский государственный университет,
ул. Кальварийская, 9, 220004, г. Минск, Республика Беларусь,
yelfimoff@mail.ru*

Внешняя политика белорусского государства как журналистская тема и проблематика СМИ недостаточно разработаны региональными газетами, радио- и телекомпаниями. В этой связи возрастает значение верного и